

Beke-Martos Judit

Nemzetközi hatások és a magyar jogfejlődés a 19. században – sajátosságok és kihívások

Bevezetés

Jelen tanulmány olyan kérdéseket boncolgat, hogy mely események és milyen mértékben voltak hatással a 19. századi magyar állam- és jogfejlődésre, mennyiben volt egyéni a magyar út a nemzetközi összehasonlításban? A terjedelmi korlátokra tekintettel az egyes témaköröket pusztán felvillantom. Bár a magyar jogfejlődés retrospektív analízise segítséget nyújt a jelenségek értelmezésében és megértésében, itt pusztán körvonalazódik, hogy míg egyaránt volt a korszakban követendő és elkerülendő példa, a magyar történeti alkotmány nyújtotta rugalmasság volt a korszak hazai jogfejlődésének egyik fő mankója.

A magyar fejlődési sajátosságok

A magyar államiság kezdőpontja az államalapítás 1000-ben. Az első magyar király, Szent István törvényekkel szabályozta az ország területének birtokviszonyait és a mindennapi élet egyes központi kérdéseit.¹ Minden más jogvita tekintetében a partikuláris szokásjog² volt az igazságszolgáltatás forrása, és ez igen sokáig így is maradt. A történeti alkotmány első mérföldköve – a korai királyi törvények után – a II. András által 1222-ben kiadott Aranybulla.³ A nemesi kiváltságlevél,⁴ egyben a rákövetkező években kiadott egyéb királyi bullákkal, illetve az 1351-es ősiség⁵ törvényi szabályozásával meghatározták a magyar (föld-) birtokviszonyokat, és ezen keresztül túlnyomórészt a társadalmi struktúrát is egészen

¹ BÉLI 2000.

² JANY 2023.

³ BALOGH 2022; HOMOKI-NAGY 2022.

⁴ HORVÁTH 2022.

⁵ PERES 2023: 6, 13, 16; 2014.

a 19. század közepéig.⁶ A 16. század elején, Mátyás király reneszánsz centralista uralkodását követően, II. Ulászló felkérésére Werbőczy István kísérletet tett a partikuláris szokásjog összegyűjtésére és a *Hármaskönyvben*⁷ való rendszerezésére azzal a céllal, hogy abból a rendi gyűlés jóváhagyásával és az uralkodó szentesítésével törvénykönyv szülessen.⁸ Törvénykönyvvé hivatalosan nem vált a *Tripartitum*,⁹ de a bírói gyakorlat meghatározó forrása lett egészen az osztrák polgári törvénykönyv bevezetéséig 1853-ban,¹⁰ illetve adott területeken még tovább is.¹¹ A bő 150 évig tartó török hódoltság sok szempontból visszavetette a magyar fejlődést, legjobb esetben is befagyasztotta a közigazgatási és jogi helyzetet, illetve a társadalmi struktúrát illetően hozzájárult a második jobbágyság kialakulásához egy olyan időszakban, a 18. században, amikor Nyugat-Európában már megindult az urbanizáció és az ipari forradalom. Az önálló magyar jogfejlődés a Magyar Királyság részleges területi helyreállítását követően¹² tudott ismét érvényesülni, felolvadni, és lassan, bizonyos területeken továbbfejlődni.¹³

A 19. századi jogfejlődés és a kodifikációs kísérletek komplex államszerkezetbe való illesztése sajátos kihívásokat eredményezett.¹⁴ Elsődleges volt az államfői hatalom-legitimáció kérdése a közjogi viszonyokat rendezetlenül hagyó, a magyar szabadságharc és az osztrák–magyar kiegyezés közötti majdnem két évtizedben.¹⁵ A magyar alkotmány-fejlődés rendkívüli fénypontja volt az áprilisi törvények elfogadása.¹⁶ Az ekkor még vér nélküli (alkotmányos) forradalom egy békés új korszak kezdete lehetett volna, ami alkotmányos monarchiává alakítja Magyarországot, és ennek megfelelően új (szerződéses) viszonyt alakít ki az uralkodó és alattvalói között. Az áprilisi törvények érvényesülésének ellehetetlenülése, a fegyveres szabadságharc kitörése és leverése, a passzív rezisztencia korszaka, a Habsburgokkal rendezetlenül maradó közjogi viszony, ami egyben a magyarországi alkotmányos válság prolongációja is,¹⁷ olyan időszak, amely kapcsán megkérdőjelezhető a magyar állam szuverenitásának megőrzése, és amely egyben a magyar jog fejlődésének

⁶ HOMOKI-NAGY 2023.

⁷ PERES 2017; BÓDINÉ BELIZNAI 2014–2015.

⁸ BATHÓ 2018.

⁹ LIKTOR 2017.

¹⁰ NESCHWARA 2010.

¹¹ KÉPESSY 2019; 2023a; 2023b.

¹² Hiszen Erdélyt a szatmári békét követően területileg nem csatolták vissza a Magyar Királysághoz, ezért is volt az 1848-as forradalom egyik követelése a területi unió Erdéllyel.

¹³ MEZEY 2019.

¹⁴ HEIL 2023.

¹⁵ BEKE-MARTOS 2012: 64–73.

¹⁶ KÉPESSY 2020a; GOSZTONYI 2024.

¹⁷ KÉPESSY 2012a.

mély válságát idézte elő. Az 1867-es királykoronázás a közjogi és alkotmányos rend helyreállítását jelentette¹⁸ még akkor is, ha ez önmagában nem adott választ számtalan további korabeli aktuális kérdésre, például a magyar jog alkalmazásának kérdésére, illetve leegyszerűsítve, hogy mi is számít akkor és ott magyar jognak.¹⁹

Az államfői hatalomlegitimáció rendezetlensége árnyékot vetett a jogi viszonyokra is, hiszen az államfőtől származó jogforrások erejét csökkentti, ha vitatott az államfő jogállása. Így a jog fejlődése itt nemcsak az állam fejlődésével, hanem az államfői legitimációval is szorosan összefügg. Ezért is igaz, hogy az 1867-es magyar királykoronázás bár a korszak európai Habsburg-koronázásainak sorába illik, de attól jelentőségét és sajátosságait tekintve mégis eltér.²⁰

Korabeli külföldi példák

A külföldi modellek vizsgálata segít megérteni és kontextusba helyezni a magyar utat.²¹ A 19. század jelentős változásokat hozott az ekkor még ifjú Amerikai Egyesült Államok és a nagy múltú nyugat-európai államok történetében egyaránt.

A királykoronázás vizsgálata az államfő legitimációjának szempontjából ismét aktuálissá vált, hiszen 2023. május 6-án, 71 évvel az előző brit koronázást követően III. Károlyt brit királlyá koronázták a westminsteri apátságban.²² A modern kori királykoronázás – amely ilyen formában ma már egyedülálló Európában – felveti a kérdést, hogy szükség van-e erre az eseményre, és ha igen, akkor miért, hol, hogyan és kinek a közreműködésével. A brit uralkodó kivételével az európai koronás főket már nem koronázzák egyházi szentmise keretében.

Érdekes itt megvizsgálni a belga alkotmányt mint a kontinens alkotmányfejlődésének legkorábbi – ráadásul monarchikus – példáját.²³ Belgium monarchia, 1831 óta alkotmányos monarchia,²⁴ ahol a királyt nem koronázzák meg.²⁵ Vajon okoz-e bármilyen hatalomlegitimációs deficitet? Nem, hiszen a belga államszerkezetet az alkotmány szabályozza, amely 80. paragrafusában előírja, hogy az uralkodó az országgyűlés mindkét háza előtt esküt tesz,

¹⁸ BEKE-MARTOS 2020a.

¹⁹ KÉPESSY 2023b: 31–58.

²⁰ BEKE-MARTOS 2021.

²¹ RIGÓ 2017a; 2017b.

²² BEKE-MARTOS 2023a. A korábbi angol koronázást illetően lásd RIGÓ 2016; 2019.

²³ ERDŐDY 2010a.

²⁴ ERDŐDY 2010b.

²⁵ Online: <https://www.monarchie.be/en/royal-family/the-king#:~:text=On%203%20July%202013%2C%20King,in%20line%20to%20the%20throne>.

így veszi birtokba a trónt.²⁶ Az 1831-es belga alkotmány egyértelműen viseli az amerikai alkotmány befolyásának, illetve tanulságának jeleit, annak ellenére, hogy az egy alkotmányos monarchia alapokmányaként készült, szemben az amerikai szövetségi alkotmánnyal, amely egy föderális köztársasági modellt alapoz meg.

Az USA 19. századi fejlődése nemcsak azért jelentős, mert modellként szolgálhatott például a belga alkotmánynak, hanem azért is, mert az államfői hatalomlegitimáció nehézségei, a föderális állam területi terjeszkedése és összekovácsolódása, az Észak–Dél-háború, amely a teljes amerikai kísérlet bukásával fenyegetett, illetve a rekonstrukción át vezető út, bár területileg izolált volt, a vezető nyugati nagyhatalommá válás irányába konstans orientációs pontot nyújtott az európai fejlődésben. Bár Magyarország a 19. században nem föderális állam,²⁷ a Habsburg Birodalommal való kapcsolata miatt, illetve az 1867-es kiegyezést követően, a dualista állam már összetett állammodell, közjogi struktúrája a hatalom és így a szuverenitás megosztására alapszik.²⁸ Ilyen módon egy föderális kísérlet (merthogy Amerika valójában precedens nélküli kísérletként indult, és sokan a mai napig annak tartják²⁹), a 18. század végén sok hasznos információval szolgált az európai országok számára. Magyarország, a „megkésett különutas”, bár sok mindent máshogy és máskor csinált, mint nyugati szomszédai, a fejlődési ívek hasonlósága megfigyelhető. Az amerikai modell sok szempontból egyedülálló, és így valószínűleg nem szolgálhat egy az egyben transzferálható modellként, amit a 2020-ban elhunyt amerikai legfelsőbb bírósági bírónő, Ruth Bader Ginsburg 2012-ben ki is jelentett, amikor nem javasolta Egyiptomnak az amerikai alkotmányt mint modellt. Ezzel felháborodást váltott ki, pedig igaza volt, hiszen a 18. század végi minimalista konstrukció, amely nem tartalmaz alapjogi kartát és az esetjogra épülő bírósági rendszer nélkül alkalmazhatatlan lenne, a 21. századi igényeket nem elégíti ki.³⁰

Ami a törvényhozást illeti, az amerikai szövetségi törvényhozás kétkamarás, ezzel formai szempontból nem különbözik sem anyaországi elődjétől, az angol parlamenttől,³¹ sem pedig a korabeli magyar törvényhozástól. Azonban összetételét és a két ház szerepét illetően nagyon is különbözik. Míg mind az angol, mind a magyar modellek alsóháza népképviseleti összetételű, addig felsőházuk születési és nemesi előjogok szerint tevődik,

²⁶ Lásd: https://constituteproject.org/constitution/Belgium_1831.

²⁷ BEKE-MARTOS 2022a.

²⁸ KÁRBIN 2022.

²⁹ BEKE-MARTOS 2022b.

³⁰ BEKE-MARTOS 2014a: 130.

³¹ Az angol parlament fejlődéstörténete és az uralkodóhoz fűződő viszonya rendkívül komplikált. Bővebben lásd RIGÓ 2020.

illetve tevődött össze.³² Az amerikai szövetségi Kongresszus alsóházát, a Képviselőházat lakosságárányosan választják meg. A Szenátus tagjait az eredeti felállás szerint a tagállami törvényhozás delegáltjai adták.³³ Belgiumban ismerték a nemesi címeket, ahhoz privilégium nem társulhatott, így az 1831-es belga alkotmány értelmében az ottani kétkamarás rendszerben a törvényhozás tagjait vagyoni cenzus alapján választották, míg a felsőháznak magasabb életkori és vagyoni feltétellel, hosszabb hivatali idővel tulajdonítottak nagyobb szerepet.³⁴ Az amerikai rendszerben három fontos pontot érdemes kiemelni: elsőként, hogy nem ismerte el a nemesi címeket és a születési prerogatívákat. Ez az anyaországi angol gyakorlat egyértelmű – és a szövetségi alkotmány VI. cikk harmadik bekezdésében *expressis verbis* megjelenő – elutasítása. A második, hogy a közvetett delegálás útján összetett, de minden állam számára azonos számú (azaz kettő) szenátorból álló Szenátus a néptől származó szuverenitás alapján jött létre, azaz legitimációját nem egy személy akaratából, sem pedig öröklött jogok alapján nyerte, hanem a lakosság és a lakosság által választott tagállami képviseleti szerv többségi döntése alapján. A Szenátus a Képviselőházhoz képest nagyobb jelentőségű, fontosabb szerepet kap, és nem utolsósorban jelentős kontrollfunkcióval rendelkezik a törvényhozásban és a végrehajtó hatalomban egyaránt. A harmadik pedig, hogy bár a 17. alkotmánykiegészítés megváltoztatta a közvetlen delegálást népképviseleti választásra,³⁵ így ma a szenátorokat is az amerikai lakosság választja, a szenátorok hivatali ideje továbbra is hosszabb, és a tisztség betöltéséhez szükséges előfeltételek szigorúbbak, mint a képviselők esetében. Mindezeket túl egyes kinevezési hatásköröket az elnök csak a Szenátussal együttesen gyakorolhat, így a Szenátus továbbra is jelentősebbnek mondható, mint a Képviselőház. Ez a néptől származó és közvetlen átruházott szuverenitás egyik kontrollja, és így egyben valamelyest gátja is.

A Kongresszus kétkamarás felépítése kihívás elé állítja a törvényhozási folyamatot is, hiszen a két ház megállapodása meglehetősen hosszadalmas és nehézkes. Ezt könnyítendő vállal aktív szerepet az amerikai bírósági rendszer,³⁶ ahol a törvények alkotmánynak megfelelő értelmezése egyben a jogszabályok értékelése is, ami gyakran vezet azok jogalkalmazásban való módosításához. A bírósági joggyakorlat Amerikában sem egyértelműen

³² Az angoloknál a mai napig megmaradt a kétkamarás rendszer a választott képviselőházzal (*House of Commons*) és az előjogok alapján összetett Lordok Házával (*House of Lords*), lásd: <https://www.parliament.uk/about/how/role/system>. A magyar rendszer ma már egykamarás törvényhozással működik, de a vizsgált időszakban még Magyarországon is két házból állt a törvényhozás. MEZEY 2002: 295–303.

³³ Az Amerikai Egyesült Államok alkotmánya, I. cikk, 1–3. szakasz. Lásd: <https://constitution.congress.gov/constitution/article-1>.

³⁴ Belga alkotmány, 47–51 §, 53–56 §.

³⁵ BEKE-MARTOS 2023b.

³⁶ BEKE-MARTOS 2019; 2020b.

az alkotmányból ered, hiszen abban nincs olyan széles körű felhatalmazás, mint amelyet a gyakorlatban a bírósági rendszer magáénak vél. Inkább az 1803-as legfelsőbb bírósági döntés, a *Marbury v. Madison* döntés ezen gyakorlat alapja.³⁷ Az ilyen jogalkalmazói jogalkotás, amely elsősorban az esetjogi jogrendszerekre jellemző sajátosság,³⁸ az európai modellekben ma ennyire tisztán (még) nem található meg, de a 19. századi magyar jogalkalmazás sok hasonlóságot mutat ezzel a gyakorlattal, többnyire írott szabályozás hiányában.

A történeti alkotmány fejlődéstörténete, szerepe, jelentősége, alkalmazhatósága az írott és íratlan jog relációjában is érdekes.³⁹ A szokásjog írásba foglalása és a kodifikációs folyamat akár a magán-, akár a büntetőjog területén európai jelenség is, ebben Magyarország csupán annyiban maradt el nyugati szomszédaitól, hogy saját független törvényhozás hiányában korlátozottan volt lehetősége eredményes munkát végezni. A belpolitikai csatározások beárnyékolták a külkapcsolatokból származó lehetőségeket, eredményesebb lett volna az ország egységével foglalkozni.⁴⁰ A 19. század elején a nemesek nyugat-európai utazásainak köszönhetően nem volt különösen elmaradva Magyarország. Az más kérdés, hogy a kodifikációs kísérletek eredményt nem hoztak. Ezért is relatíve kések az első magyar kódexek.

Ugyanez a jelenség megfigyelhető az alkotmányozás területén is, hiszen a történelmi alkotmányra támaszkodva csekély igény volt az írott, kartális alkotmány megalkotására. Talán még fájó pont is lett volna, ami az uralkodó szemét szúrja, ha Magyarország – a kiegyezés után – megpróbál önálló kartális alkotmányt írni. Az Osztrák Császárság sem tette ezt meg. A regionális fejlődés tehát itt megfelelőnek, időszzerűnek mondható.

Zárásgondolatok

A magyar jog szuverenitása erősen függött az adott történelmi korszak államszerkezeti konstrukciójától, annak nehézségei kihatottak a jog fejlődésére. A reformkorban elsősorban a belpolitikai hatékonyság hiánya és a politikai csaták előtérbe kerülése akadályozta a jogi reformok eredményeit. A nyugati fejlődési modellek, akár az amerikai, akár a belga alkotmányozás és annak vívmányai eljutottak Magyarországra, de valódi hatást a felvilágosodás korában sem tudtak elérni, hiszen a mindennapos belpolitikai nehézségek nem engedtek utat valódi változásnak. A neoabszolutizmusként ismert időszakban a magyar passzív rezisztencia rányomta bélyegét a jog fejlődésére. Az osztrákok által oktrojált jogforrások fentről lefelé irányuló változást sürgettek, ami – objektíven nézve, ha ez egyáltalán

³⁷ BEKE-MARTOS 2014b.

³⁸ RIGÓ 2021: 181.

³⁹ KÉPESSY 2012b.

⁴⁰ KÉPESSY 2020b.

lehetséges – jót tett volna az országnak, jelentős modernizálást vitt volna véghez, ha hagyják kiteljesülni. A magyar ellenállás azonban gátat szabott ennek a fejlődési lehetőségnek az osztrákok iránti bizalmatlanságból adódóan. A dualista időszakban a független magyar jogfejlődés a társország determináns hatásának befolyása alatt állt, így ekkor sem volt zökkenőmentes a haladás.

Mindezzel együtt a 19–20. századi magyar fejlődés kevésbé függött a nyugat-európai centrumtól, hiszen a Habsburgok ott voltak Európa élvonalában, és az ő változtatásai a hosszú 19. század során a magyarok számára is rendelkezésre álltak. A magyar fejlődésben a regionális keretek a meghatározók, mind a belpolitikai, mind pedig a Habsburg–magyar viszonyban, ez jól látszik a magyar forradalom és szabadságharc, illetve a kiegyezés körüli és utáni történelemből. A lentről felfelé irányuló reformok eredményesebbek, de ehhez nemzeti összefogás szükséges. Az pedig a magyar nemességnél annyiban volt meg, hogy 1848-ban ők akartak változást, még ha annak pontos mértékében már nem is feltétlenül értettek egyet, és így kezdeményezésük számottevő eredményt sem szült.

A nyugati fejlődési modellek eljutottak Magyarországra, annak követését többen is javasolták, de végül ezek nem tudtak igazán gyökeret verni Magyarországon. Ennek részben a belső egyet nem értés, részben viszont a magyar sajátos helyzet (például a Habsburgokkal ápolt viszony), a megkésettség, az ósíség által befagyasztott birtokviszonyok, a török okkupáció ideje alatti stagnálás és az azt követő időszak második jobbágysága az oka. A magyar fejlődés szerencséje tulajdonképpen a történeti alkotmány, hiszen arra alapozva a magyar alkotmányos rend minden korszakhoz tudott alkalmazkodni.

Irodalom- és forrásjegyzék

- BALOGH Elemér (2022): Az európai jogtörténelem fősodrában: a magyar Aranybulla. In MEZEY Barna (szerk.): *Az Aranybulla a jogtörténetében*. Budapest: Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, 19–53. Online: https://doi.org/10.47079/2022.mb.aranybulla.1_2
- BATHÓ Gábor (2018): Hármaskönyv. *Közszolgálati Online Lexikon*. Online: <https://lexikon.uni-nke.hu/szocikk/harmaskonyv/>
- BEKE-MARTOS Judit (2012): *Állami legitimációs eljárások és államfői jogkör 1867–1918 között. Az amerikai köztársasági és a magyar monarchikus államfői hatalomátviteli processzusok és a ceremonális legitimáció összehasonlító jogtörténeti elemzése*. Budapest: Kossuth.
- BEKE-MARTOS, Judit (2014a): Theoretische Aspekte der Rezeption und des Vergleichs verschiedener Verfassungsmodelle. In BOS, Ellen – PÓCZA, Kálmán (szerk.): *Rechtssysteme im Donauraum – Vernetzung und Transfer*. Baden-Baden: Nomos, 127–146. Online: <https://doi.org/10.5771/9783845250519-127>
- BEKE-MARTOS, Judit (2014b): Slow Correction of an Omission or Proactive Expansion of Judicial Authority? – The Gradual Development of the Judiciary’s Regulation and Role from Article III of the U.S. Constitution to *Marbury v. Madison*. In LÁLÍKOVÁ, Natalia et al. (szerk.): *Poňatie a charakter práva*. Bratislava: Slovak Academic Press, 62–69.

- BEKE-MARTOS Judit (2019): Aszuverenitás szerepe a föderális államrendszerben: a jogalkalmazás gyökerei az USA jogtörténetében. *Jogtörténeti Szemle*, 17(3–4), 30–35. Online: https://epa.oszk.hu/04100/04139/00071/pdf/EPA04139_jogtorteneti_szemle_2019_03-04_030-035.pdf
- BEKE-MARTOS, Judit (2020a): Restoring the Historical Constitutional Order with a Coronation in 1867. In GALÉDEK, Michal – KLIMASZEWSKA, Anna (szerk.): *Modernisation, National Identity and Legal Instrumentalism. II. Public Law*. Leiden–Boston: Brill–Nijhoff, 69–85. Online: https://doi.org/10.1163/9789004417359_005
- BEKE-MARTOS Judit (2020b): Az Amerikai Egyesült Államok szövetségi bírósági rendszerének kialakulása. In MEGYERI-PÁLFFI Zoltán (szerk.): *Szuverenitáskutatás*. Budapest: Gondolat, 56–71.
- BEKE-MARTOS, Judit (2021): After 1848. The Heightened Constitutional Importance of the Habsburg Coronation in Hungary. In VAN GELDER, Klaas (szerk.): *More than Mere Spectacle. Coronations and Inaugurations in the Habsburg Monarchy, 1700–1848*. New York – Oxford: Berghahn Books, 283–302. Online: <https://doi.org/10.2307/j.ctv2tsxkov.17>
- BEKE-MARTOS Judit szerk. (2022a): *Összetett állammodellek és a hatalommegosztás elve*. Budapest: Gondolat. Online: <https://majt.elte.hu/media/8c/d7/5f302f29e6a13fa03b9b352ba81ec4f94c32d3d587870edbcdb515b7e290/MAJT-jogtorteneti-ertekezések-58.pdf>
- BEKE-MARTOS Judit (2022b): Az Amerikai Egyesült Államok – Egy egyedülálló kísérlet. In BEKE-MARTOS Judit (szerk.): *Összetett állammodellek és a hatalommegosztás elve*. Budapest: Gondolat, 112–125. Online: <https://majt.elte.hu/media/8c/d7/5f302f29e6a13fa03b9b352ba81ec4f94c32d3d587870edbcdb515b7e290/MAJT-jogtorteneti-ertekezések-58.pdf>
- BEKE-MARTOS Judit (2023a): „God save the King!” – Királykoronázás Londonban. *JOG.történet*, 2023. május 15. Online: <https://mtajogtortenet.elte.hu/dstore/document/7880/Beke-Martos-Judit-kiralykoronazas.pdf>
- BEKE-MARTOS Judit (2023b): Az amerikai szövetségi alkotmány XVII. alkotmánykiegészítésének rövid története. In BÓDINÉ BELIZNAI Kinga – GOSZTONYI Gergely (szerk.): *Jogtörténeti Parerga III. Ünnepi tanulmányok Mezey Barna 70. születésnapja tiszteletére*. Budapest: Orac, 35–39.
- BÉLI Gábor (2000): Árpád-kori törvényeink. *Jura*, 6(1–2), 35–45. Online: <https://szakcikkadatbazis.hu/doc/5619452>; https://jura.ajk.pte.hu/JURA_2000_1-2.pdf
- BÓDINÉ BELIZNAI Kinga (2014–2015): A bírói függetlenség a Hármaskönyvben. *Jogtörténeti szemle*, 12–13(4–1), 19–25. Online: <https://majt.elte.hu/media/87/db/23b7109a697f716082e69e525898c13bd952798655a3eecd193f39fe0116/MAJT-Jogtorteneti-Szemle-201404201501.pdf>
- ERDŐDY Gábor (2010a): Belgium létrejöttének historiográfiája. In HÁDA Béla et al. (szerk.): *Eszmék, forradalmak, háborúk. Vadász Sándor 80 éves*. Budapest: ELTE BTK Új- és Jelenkori Egyetemes Történeti Tanszék, 105–125. Online: <https://edit.elte.hu/xmlui/bitstream/handle/10831/30669/ErdC5%691dyG%C3%A1bor.pdf>
- ERDŐDY Gábor (2010b): A független belga alkotmányos monarchikus rendszer megteremtése. *Jogtörténeti Szemle*, 8(1), 1–12. Online: <https://majt.elte.hu/media/b7/2d/7a67100825746f04e2b7d91b92a91b3c1d05f9c1aef54df5062c1af321/MAJT-Jogtorteneti-Szemle-201001.pdf>
- GOSZTONYI, Gergely (2024): Freedoms in the Hungarian April Laws of 1848. *Journal on European History of Law*, 15(1), 138–142. Online: http://www.historyoflaw.eu/czech/JHL_01_2024.pdf
- HEIL Kristóf Mihály (2023): Magyar felvilágosodás és liberalizmus kapcsolata, a magyar polgári átalakulás előfutárai. In HEIL Kristóf Mihály (szerk.): *A magyar liberalizmus gyökerei és a rendszeres bizottsági munkálatok. Adalékok az operátumok történetéhez*. Budapest: Gondolat, 164–182. Online: <https://majt.elte.hu/media/fa/ff/10e3c789dc28221ec4639c79ef04fd602cd0bf740c36532df8e87388feo/MAJT-jog-torteneti-ertekezések-62.pdf>
- HOMOKI-NAGY Mária (2022): Magánjogi intézmények az Aranybullában. In MEZEY Barna (szerk.): *Az Arany-bulla a joghistóriában*. Budapest: Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, 85–102. Online: https://doi.org/10.47079/2022.mb.aranybulla.1_4

- HOMOKI-NAGY Mária (2023): „Küzdelem egy birtok megszerzéséért”, avagy történetek a magyar nemesi magánjog köréből. In BÓDINÉ BELIZNAI Kinga – GOSZTONYI Gergely (szerk.): *Jogtörténeti Parerga III. Ünnepi tanulmányok Mezey Barna 70. születésnapja tiszteletére*. Budapest: Orac, 139–145.
- HORVÁTH Attila (2022): Az 1222. évi Aranybulla ellenállási joga mint történeti alkotmányunk vívmánya. In MEZEY Barna (szerk.): *Az Aranybulla a joghistóriában*. Budapest: Mádl Ferenc Összehasonlító Jogi Intézet, 103–118. Online: https://doi.org/10.47079/2022.mb.aranybulla.1_5
- JANY János (2023): Szokásjog. In JAKAB András et al. (szerk.): *Internetes Jogtudományi Enciklopédia, Jogbölcsélet rovat*, [1]–[16]. Online: <http://ijoten.hu/szocikk/szokasjog>
- KÁRBIN Ákos (2022): A közös ügyek és a szuverenitás eredőjében – Az Osztrák–Magyar Monarchia fennállása és működése. In BEKE-MARTOS Judit (szerk.): *Összetett állammodellek és a hatalommegosztás elve*. Budapest: Gondolat, 32–47. Online: <https://majt.elte.hu/media/8c/d7/5f302f29e6a13fa03b9b352ba81ec4f94c32d3d587870edbcdb515b7e290/MAJT-jogtorteneti-ertekezesek-58.pdf>
- KÉPESSY Imre (2012a): Az alkotmánybíráskodás kezdetei Magyarországon. In FAZEKAS Marianna (szerk.): *Jogi Tanulmányok*. I–II. kötet. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 109–121.
- KÉPESSY Imre (2012b): Az alaptörvényről és a történeti alkotmányról. *Jogtörténeti Szemle*, 10(2), 59–62. Online: <https://majt.elte.hu/media/9d/fd/a87ee74e5d7ae68b17a85658b84d8b680a6f3ec0a3ba948444f59e719d9c/MAJT-Jogtorteneti-Szemle-201202.pdf>
- KÉPESSY, Imre (2019): The Consolidation of Hungarian Legal Practice with the Austrian Norms in 1861. *Studia Iuridica*, 80, 155–168. Online: <https://doi.org/10.5604/01.3001.0013.4797>
- KÉPESSY, Imre (2020a): National Modernisation through the Constitutional Revolution of 1848 in Hungary: Pretext and Context. In GAŁĘDKA, Michał – KLIMASZEWSKA, Anna (szerk.): *Modernisation, National Identity and Legal Instrumentalism*. II. *Public Law*. Leiden–Boston: Brill–Nijhoff, 51–68. Online: https://doi.org/10.1163/9789000417359_004
- KÉPESSY Imre (2020b): Föderalizmus, centralizmus, dualizmus – avagy a kiegyezéshez vezető út. In MEGYERI-PÁLFFI Zoltán (szerk.): *Szuverenitáskutatás*. Budapest: Gondolat, 93–112. Online: <https://majt.elte.hu/dstore/document/2858/MAJT-jogtorteneti-ertekezesek-43.pdf#page=94>
- KÉPESSY Imre (2023a): *Az Országbírói Értekezlet története és öröksége*. PhD-disszertáció. Budapest: Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola.
- KÉPESSY Imre (2023b): *Az Országbírói Értekezlet története és öröksége*. Budapest: Gondolat.
- LIKTOR Zoltán Attila (2017): „Ülj törvényt, Werbőczy”: a Tripartitum a jogalkotás és jogalkalmazás tükrében: 500 éves a magyar nemesség „bibliája” – gondolatok Werbőczy István szellemi hagyatékához. *Acta Universitatis Szegediensis: Forum: Publicationes Doctorandorum Juridicorum*, 7, 143–161.
- MEZEY Barna (2002): *Magyar alkotmánytörténet*. Budapest: Osiris.
- MEZEY Barna (2019): A nyugati jogintézmények állandó befolyása alatt. *Jogtörténeti Szemle*, 17(3–4), 1–6. Online: https://majt.elte.hu/dstore/document/3161/MAJT_Jogtorteneti_Szemle_20190304.pdf
- NESCHWARA, Christian (2010): Das AGBG in Ungarn. In BERGER, Elisabeth (szerk.): *Österreichs Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (ABGB) – Eine europäische Privatrechtskodifikation*. III. kötet. Berlin: Duncker & Humblot, 33–133. Online: <https://doi.org/10.2307/j.ctv1q69xnx.6>
- PERES Zsuzsanna (2014): *A családi hitbizományok megjelenése Magyarországon*. Pécs: Publikon.
- PERES Zsuzsanna (2017): Adományozás Werbőczy Hármaskönyve és a praxis alapján a 17. századi Magyarországon. Avagy hogyan jutottak a Pálffyak Dévény várának birtokába? In BALOGH Elemér – HOMOKI-NAGY Mária (szerk.): *Tripartitum trium professorum. Három szegedi jogtörténész*. Szeged: Pólay Elemér Alapítvány, 59–73.
- PERES Zsuzsanna (2023): A szociális jellegű társadalmi gondoskodás megjelenési formái Magyarországon a kezdetektől a II. világháború végéig. *Opuscula Civilia*, (6), 2–21. Online: https://antk.uni-nke.hu/document/akk-copy-uni-nke-hu/Opuscula_Civilia_2023_6.pdf

- RIGÓ Balázs (2016): Hatalmi legitimációs eszközök Aphra Behn II. Jakab koronázása alkalmából írt költeményében. *Jogtörténeti Szemle*, 14 (4), 68–83. Online: <http://hdl.handle.net/10831/85648>
- RIGÓ Balázs (2017a): Alkotmányos változások az 1860-as évek második felében. *Acta Universitatis Szegediensis: Forum: Publicationes Doctorandorum Juridicorum*, 7, 193–222.
- RIGÓ, Balázs (2017b): 1867 as the Year of Constitutional Changes Around the World. *ELTE Law Journal*, (2), 39–63. Online: <https://ojs.elte.hu/eltelj/article/view/5158>
- RIGÓ, Balázs (2019): The Methods for the Legitimacy of the Succession of James II in Aphra Behn's Poem for Coronation. In AMOROSI, Virginia – MINALE, Massimo (szerk.): *History of Law and other Humanities. Views of the Legal World Across the Time*. Madrid: Universidad Carlos III de Madrid, 315–327. Online: <https://doi.org/10.2307/j.ctvr7f8t1.23>
- RIGÓ, Balázs (2020): Essay on the Concept of Patriotism in the 16th Century in Early Modern Europe. In GAŁĘDEK, Michał (szerk.): *Miasto i państwo na przestrzeni dziejów. Studium historyczno-prawne. Księga Jubileuszowa z okazji czterdziestopięciolecia pracy naukowej oraz 70. urodzin Profesora Tadeusza Maciejewskiego*. Gdansk: C.H. Beck, 297–322.
- RIGÓ Balázs (2021): Jogtörténetírás kronologikus módon és dogmatika nélkül? – A pozitivisták jogtörténetírás pozitívuma. *Jogelméleti Szemle*, (1), 179–183. Online: <https://doi.org/10.59558/jesz.2021.1.179>